

Rudi Supek

(1913. – 1993.)

Prvi predsjednik Hrvatskog psihološkog društva

piše: Vladimir Kolesarić

U trenutku osnivanja novog strukovnog društva uloga predsjednika ne može biti samo protokolarna ili formalna, jer bi prvi predsjednik trebao, među ostalim, biti sposoban ujediniti različite, često i nedovoljno jasno definirane interese članova struke, ali i sam sagledati kako bi to društvo trebalo funkcionirati i čime bi se trebalo baviti. Drugim riječima, prvom je predsjedniku svakako potrebna inteligencija i inventivnost, strpljenje u kontaktima s ljudima i domišljatost u upravljanju samim društvom. Ako je uz to još i topao čovjek, skroman i bez ikakve bahatosti, tada bi ga se to društvo, čije je prve korake strpljivo usmjeravao, trebalo sa zahvalnošću sjećati – i, eto, to upravo činimo.

Profesor **Rudi Supek** rođen je 1913. godine u Zagrebu gdje je na Filozofskom fakultetu 1937. diplomirao XXVIII. grupu predmeta (filozofija i psihologija). Na zagrebačkom Filozofskom fakultetu doktorirao je 1952., s doktorskim radom „Fenomenologija patoloških oblika mašte“, a na Université de Paris, Faculté des Lettres (Sorbona) doktorirao je 1953. s tezom „L'affectivité et l'imagination“. Prije ovih doktorata, u Francuskoj je 1940. godine dobio diplomu iz profesionalne orijentacije i selekcije u Institutu za profesionalnu orijentaciju u Parizu te certifikat iz pedagoške psihologije u Pedagoškom institutu, a 1941. godine i Višu diplomu iz psihopatologije: Diplôme supérieur d'études de psychopathologie; obavljeni rad imao je naslov „O psihologiji Pierra Janeta“.

U vrijeme drugog svjetskog rata, tijekom svojih studija, Rudi Supek pristupio je francuskom pokretu otpora. Bio je uhićen i deportiran u nacistič-

ki koncentracijski logor Buchenwald. Tamo je vodio jaku međunarodnu političku organizaciju logoraša koja je pred kraj rata razoružala preostale esesovce i stražare, čime je Buchenwald postao jedini veliki nacistički logor smrti koji se sam oslobodio prije dolaska savezničke vojske (Bosnar, 2010). Zbog tog svog antifašističkog djelovanja dobio je njemačko odličje „Kämpfer gegen den Faschismus 1933-1945“ („Borac protiv fašizma“ 1933-1945), Berlin, 1965. U Francuskoj je 1984. dobio odlikovanje za postignuće na području znanosti te 1989. „Legiju časti“.

Rudi Supek od 1950. predaje Opću psihologiju u Odsjeku za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Godine 1954. predao je habilitacijsku radnju za privatnog docenta s naslovom „Tjeskoba i disolucija perceptivnog prostora“. Pozitivan, ali poprilično *mlaki* izvještaj o toj radnji potpisali su dr. **Zoran Bujas** i dr. **Anka Matić**. Dodatni (pozitivni) izvještaj napisao je dr. **Mihajlo Rostohar** iz Ljubljane (utemeljitelj studija psihologije u Ljubljani). Na Vijeću Filozofskog fakulteta najprije nije prošao, a kasnije, 1957. je izabran za privatnog docenta, tj. habilitiran za kliničku i socijalnu psihologiju (u tom je svojstvu ostao do 1958.). Protiv njegove habilitacije bio je najviše **Josip Torbarina**, profesor u Odsjeku za anglistiku Filozofskog fakulteta u Zagrebu, inače svjetski poznat i priznat *šekspirolog*. Njemu je, vjerojatno, smetao nestandardno, i još k tome lijevo orijentirani europski intelektualac kao što je bio Supek.

Od 1958. do 1960. viši je naučni suradnik u Institutu društvenih nauka u Beogradu. U Zagreb

se vraća 1960. i stječe zvanje izvanrednog profesora u Odsjeku za filozofiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu i radi na osnivanju Odsjeka za sociologiju, koji je počeo s radom 1963.

Kao što je mnogima poznato Rudi Supek bio je utemeljitelj tzv. *Korčulanske škole* (1963 - 1974), na koju je dolazila gotovo sva svjetska filozofska i sociologijska elita. Nakon desetak godina škola je zabranjena. Osnivač ili suosnivač je časopisa *Pogledi* (1952 - 1954) koji je ukinut, kao i svjetski poznatog časopisa *Praxis* (1964 - 1975) koji je nakon burnih rasprava također ukinut.

Ovom kratkom skicom željeli smo prikazati, barem ovlašt, kakvu je ulogu Rudi Supek imao na hrvatskoj intelektualnoj sceni tijekom svog iznimno bogatog djelovanja. Takva slika nije nevažna za razumijevanje razvitka hrvatske psihologije.

R. Supek bio je djelatno angažiran i u strukovnom životu hrvatskih psihologa. Kako izvještava **M. Zvonarević** (1952 - 1953) „Na dane 20., 21. i 22. veljače 1953. održana je u Zagrebu osnivačka skupština Udruženja psihologa FNRJ, a tom prilikom održan je i I. stručni sastanak jugoslavenskih psihologa. Nakon primanja pravila izabran je prvi upravni odbor Udruženja. Za predsjednika je izabran naš najstariji i najzaslužniji psiholog sveučilišni profesor dr. **Ramiro Bujas**, za tajnika dr. **B. Petz**, stručni suradnik Instituta za higijenu rada Jugoslavenske akademije, a za blagajnika prof. **Dora Vinski**, psiholog u Savjetovalištu za izbor zvanja u Zagrebu“. Koliko nam je poznato, inicijativa za okupljanje psihologa u tadašnjoj Jugoslaviji i za utemeljenje njihovog strukovnog udruženja, potekla je upravo od Ramira Bujasa.

Tom prilikom održan je i I. stručni sastanak jugoslavenskih psihologa na kojemu je prezentiran veći broj kraćih izlaganja **M. Rostohara**, **S. Popovića**, **E. Kučere**, **R. Bujasa**, **V. Smiljanić** - **Čolanović**, **M. Zvonarevića** i **P. Šokeca**, **E. Hudina**, **M. Jovičića**, **A. Matić**, **S. Betlheim** i **V. Kovačevića**, **V. Lesjaka**, **B. Lazić**, **B. Bakića**, **B. Petza**, **A. Ostojčić** - **Bujas**, **N. Smolić**, **A. Krkovića**, **D. Vinski**, **M. Ferenščaka**, **M. Kernic** - **Novosel**, **N. Kopajtića**, **Z. Bujasa** i **M. Vučića**.

R. Supek je tada održao predavanje s naslovom „Disolucija perceptivnog prostora i problem depersonalizacije“. „Ispitujući stanja na prijelazu iz budnog stanja u san, autor je našao da stanja

tjeskobe, straha i užasa kod djece u dobi od 6 - 12 godina ne nastaju uvijek zbog sadržaja doživljenih vizija, nego mogu biti simptom prolaznih funkcionalnih poremetnja. Autor također opisuje odnos hipnagogičkih slika i depersonalizacije“ (Zvonarević, 1952 - 1953).

Raspolažemo s kopijom *Zapisnika*, koji se čuva u ostavštini R. Supeka u Hrvatskom državnom arhivu, iz kojega se bjelodano vidi da je manje od mjesec dana kasnije, dne **14. ožujka 1953.**, održana i osnivačka skupština Udruženja psihologa SFRJ – **sekcija NR Hrvatske**. Skupština je održana u prostorijama Psihologijskog instituta s ovim dnevnim redom: 1. Prijedlog pravila sekcije; 2. Izbor upravnog i nadzornog odbora sekcije; i 3. Razno.

Osnivačkoj skupštini prisustvovalo je 32 hrvatskih psihologa / psihologinja. Prema našim podacima do uključivo 1953. godine u Hrvatskoj (u Odsjeku za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu) diplomiralo je 33 psihologa. Dakle, skupštini je bila prisutna velika većina tadašnjih psihologa (stvaran broj tadašnjih psihologa vjerojatno je bio veći od 33, jer su neki možda diplomirali negdje drugdje).

Prijedlog Pravila Sekcije pročitao je **B. Petz**, „članak po članak“, i neposredno iza svakog članka vodila se rasprava, ukoliko je bilo primjedaba. Na kraju rasprave Pravila Sekcije jednoglasno su usvojena. Skupština je odlučila da se za predsjednika i tajnika glasa zasebno, kao i za članove upravnog i nadzornog odbora, i to tajnim glasanjem.

Za predsjedničku dužnost predloženi su **Rudi Supek**, **Adela Ostojčić** - **Bujas** i **Jelena Kajfeš**. Za predsjednika izabran je **Rudi Supek** s 25 glasa, u odvojenom glasanju za tajnika izabrana je **Jelena Kajfeš** s 23 glasa.

Za članove Upravnog odbora izabrani su **Ivana Car** - **Gavrilović**, **Vladimir Lesjak** i **Marija Kernic** - **Novosel**. U Nadzorni odbor izabrani su **Branka Lazić**, **Elza Kučera** i **Dragoljub Arnautović** (navodimo kao kuriozum: **D. Arnautović** bio je psiholog ali i kapetan bojnog broda).

U raspravi u točki *Razno* bilo je više prijedloga. Primjerice **A. Matić** predložila je da Odbor Sekcije poduzme potrebne mjere kako bi se riješila

pitanja kliničkih i školskih psihologa. Z. Bujas predlaže da se nastavi sa suradnjom sa srednjoškolskim profesorima; razmotri pitanje udžbenika iz psihologije za srednje škole; predvidi održavanje ciklusa predavanja iz psihologije na radio stanici ili drugdje kojima bi bio cilj popularizacija psihologije; poveže rad Sekcije s radom psihologijskih kolokvija koji se održavaju u okviru Psihologijskog instituta; razmotri pitanje suradnje s Pedagoško - književnim zborom.

U Supekovoj ostavštini pronašli smo još tri zapisnika: zapisnike dviju sjednica Upravnog odbora te plenarnog sastanka Sekcije.

Druga sjednica Upravnog odbora Sekcije za Hrvatsku održana je 29. travnja 1953. u prostorijama Psihologijskog instituta, prisutni su bili R. Supek, I. Car - Gavrilović, M. Kernic - Novosel i V. Lesjak. Dnevni red je bio: 1. Čitanje zapisnika prošle odborske sjednice. 2. Tekući poslovi. 3. Boravak **Henri Piérona** u našoj zemlji. 4. Eventualije. U okviru druge točke dnevnog reda raspravljalo se o zajedničkom statutu kliničkog, školskog i industrijskog psihologa / psihologa stručnjaka za psihologiju rada, koji statut bi se donosio na razini Udruženja psihologa Jugoslavije. Zatim se raspravljalo o sadržaju pristupnice u članstvo Sekcije i obavijesti članstvu o Sekciji; o potrebi tiskanja obavijesti o Sekciji u Školskim novinama te o dopisu Savjetu za prosvjetu, nauku i kulturu NRH. U okviru treće točke dnevnog reda Nada Smolić predočuje raspored boravka H. Piérona u Zagrebu koji će održati predavanja u Jugoslavenskoj akademiji znanosti i umjetnosti i u Geografskom institutu (Psihologijski institut i Geografski institut bili su tada u istoj zgradi). Raspravljalo se o tome koga sve i kako treba pozvati na ta predavanja.

Sljedeći sačuvani zapisnik je s Odborske sjednice održane 6. X. 1953. Prisutni su bili R. Supek, J. Kajfeš, V. Lesjak i I. Car - Gavrilović. Dnevni red ove sjednice sastojao se pretežno u raspravi oko pripreme materijala za plenarni sastanak Sekcije. I. Car - Gavrilović izvijestila je o situaciji s nastavnim planom i programom za psihologiju u srednjoj školi: komisija, kojoj je trebalo predati elaborat, rasformirala se pa materijal sada treba predati republičkoj komisiji koja, međutim, još ne radi. Predsjednik Supek izvještava da je od statuta za industrijskog, kliničkog i školskog psihologa predložen samo statut industrijskog psihologa, ali da bi sada to trebalo revidirati i tražiti neko novo zvanje, na primjer psiholog – stručnjak za primijenjenu psihologiju, ili praktični psi-

holog, ili psiholog – specijalist, ili samo psiholog; to bi zvanje onda imalo kao podvrste slučajeve: industrijskog, kliničkog i školskog psihologa.

Prilikom boravka H. Piérona u Zagrebu delegati društva prisustvovali su i dočeku i ispraćaju. U zajednici s Psihologijskim institutom priređen je prijem u prostorijama Psihologijskog instituta na kojemu je H. Piéronu priopćeno da ga je Društvo psihologa Jugoslavije izabralo svojim počasnim članom. Prilikom odlaska iz Zagreba predan je g. i gđi. Piéron mali dar Sekcije, za koji je Savjet za prosvjetu, nauku i kulturu odobrio Sekciji 6000 dinara.

U zapisniku nalazimo još prijedloge za apeliranje članstvu da ispunjava pristupnice „a po mogućnosti i uplate članarinu“; za održavanje ciklusa predavanja na radiju sa širokim naslovom „Psihologija i život“ ili tome slično; za angažiranje članova na prevođenju stručne literature; za aktivno sudjelovanje u dnevnom tisku, te za pokretanje pitanja vraćanja novca koje je Sekcija posudila Udruženju studenata (10000 dinara).

Plenarna sjednica Sekcije za Hrvatsku održana je 3. studenog 1953. U zapisniku stoji da je ovoj sjednici prisutna većina članova. Predsjednik R. Supek predlaže dnevni red: 1) Izvještaj o radu odbora; 2) Plan rada za ovu školsku godinu; 3) Položaj psihologa koji rade u vanškolskoj praksi; 4) Referat o XI. Međunarodnom kongresu psihotehničara u Parizu 1953. godine i 5) Eventualije.

Na toj sjednici uglavnom se raspravljalo o problemima o kojima se govorilo i na sastancima Upravnog odbora. Velik dio zapisnika odnosi se na raspravu o potrebi uvođenja novog zvanja psihologa u Uredbu o sistematizaciji državnih službenika, i, zatim, o pitanju polaganja stručnih ispita za mlađe psihologe, a problem je u tome što ne postoji odgovarajuća komisija za one koji ne rade u školama.

Ovi sažeti prikazi rada upravo osnovane stručne asocijacije hrvatskih psihologa pokazuju kako se trebalo boriti s temeljnim pitanjima struke (npr. upis u nomenklaturu zvanja, pitanje stručnih ispita i uopće pitanjem priznavanja psihologije koja do tada nije u Hrvatskoj postojala kao struka). Pokazuju, zatim, kako predsjednik Sekcije Rudi Supek nije bio pasivan već vrlo aktivan predsjednik – nakon osnivačke skupštine, dakle između ožujka i studenog iste godine, održana su još tri sastanka Upravnog odbora i jedna plenarna sjednica svih članova Sekcije. To znači

da postojanje našeg strukovnog udruženja, njegov proboj na strukovnu scenu Hrvatske, njegov značaj među ostalim stručnim udruženjima, u određenoj mjeri treba zahvaliti i Rudiju Supeku.

Nakon 1960. R. Supek više se bavio sociologijom iako je, kako je već rečeno, imao vrlo širok dijapazon interesa – sociologija, psihologija, filozofija, antropologija, urbanizam, ekologija – i u svim tim područjima bio je djelatna. Primjerice, njegova knjiga „Grad po mjeri čovjeka: S gledišta kulturne antropologije“ (Naprijed, Zagreb 1987.) postigla je velik uspjeh (sve do danas) i u široj publici ali i kod stručnjaka koji se bave pitanjima urbanizma.

Od preko dvadeset knjiga koje je R. Supek objavio, manje - više psihološkim mogu se smatrati ove: *Psihologija građanske lirike* (1952). Zagreb: Matica hrvatska; *Simpatija i antipatija u braku i životu* (1955). Zagreb: Hrvatsko prirodoslovno društvo; *Umjetnost i psihologija* (1958). Zagreb: Matica Hrvatska; *Prvi oblici dječje društvenosti* (1960). Beograd: Zavod za udžbenike; *Ispitivanje javnog mnijenja* (1963). Zagreb: Naprijed; *Mašta* (1979). Zagreb: Sveučilišna naklada Liber; *Psihologija i antropologija: ideje i portreti (Psihologija humanizma)*. (1981) Beograd: Nolit; *Društvene predrasude i nacionalizam: socijalno-psihološka razmatranja* (1992). Zagreb: Globus.

Iako je R. Supek imao (kako je navedeno) nekoliko certificiranih edukacija u različitim specifičnim područjima psihologije (pedagoška psihologija, dječja psihopatologija, profesionalna orijentacija) nije se dugo zadržao u našoj akademskoj psihologiji, iako je u vrijeme boravka u Odsjeku za psihologiju aktivno sudjelovao u raspravama o planu i programu studija psihologije, što se može zaključiti prema sačuvanim planovima i programima u njegovoj ostavštini. Sačuvana su i dva rukopisa (ukupno oko 18 stranica pisanih pisaćim strojem) s naslovima „Psihologija i ideologija“ i „Problemi socijalne psihologije“. No, njegovi široki interesi i njegov pristup psihologiji nije mu omogućio uklapanje u naš – u to doba jedini – Odsjek za psihologiju. No, možda je doista njegov dominantni interes bila sociologija.

„Iznenadna smrt dr. R. Supeka početkom siječnja 1993. godine svoj je odjek našla na stranicama mnogih svjetskih stručnih časopisa, kao i u člancima svjetskih dnevnika i tjednika poput *Der Spiegel*a, *Le Monde*a, *La voce del popolo* i mnogih drugih. Te su svjetske reakcije bile posve oprečne oporog šturosti tadašnjih hrvatskih

tiskovina, kojoj su se Supekovi dugogodišnji kolege i suradnici poput **Predraga Vranickog** i **Vjerana Katunarića** nastojali suprotstaviti nekrolozima u nekoliko stručnih, prvenstveno filozofskih i socioloških časopisa. Takvim odnosom šire javnosti i političkih struktura prema osobi koju je **Jürgen Habermas**, jedan od vodećih svjetskih sociologa i filozofa nazvao „ocem moderne sociologije“, R. Supek pridružen je onoj plejadi hrvatskih istaknutih pojedinaca koji su veća priznanja za svoja mnogostruka intelektualna postignuća još za života stekli izvan granica svoje domovine kojoj su posvetili većinu svoje dobne i intelektualne zrelosti. „Bez obzira na to, već letimičan pregled objavljenih nekrologa otkriva da je smrću Rudija Supeka hrvatska i svjetska znanost postala siromašnija za osobu koja je širinom svog znanstvenog djelovanja i erudicije na polju društvenih i humanističkih znanosti (sociologije, psihologije, filozofije, antropologije, ekologije) spadala u svjetski znanstveni vrh svoga doba i svoje generacije.“ (Bosnar, 2010).

U svakom slučaju Rudi Supek bio je uvijek „uspravni intelektualac“ (kako je to rekla **Jasna Gardun** u usmenoj komunikaciji). U Hrvatskoj općoj enciklopediji (2008.) stoji kako R. Supek „poziv sociologa vidi kao kritičku protutežu vladajućem sustavu moći i njegovoj pozitivističkoj racionalizaciji, zalažući se za humanističku viziju novog društva u kojemu se slobodno smjenjuju pripadnost grupi ili zajednici i individualni izbor ili samoodređenje.“

Ako mi je dopušteno, rekao bih: ovo njegovo svjetonazorsko usmjerenje vrijedi i šire, za njegovu cjelokupno intelektualno djelovanje.

Jedna od rijetkih psihologa, tada studenata psihologije, kojima je R. Supek bio profesor jest i profesorica **Mirjana Krizmanić**, koja se odazvala molbi da se prisjeti tih studentskih dana. Eto njezinih nekoliko redova o profesoru Supeku – nastavniku i čovjeku za sjećanje.

U svom relativno kratkom boravku na Odsjeku za psihologiju profesor Supek je 1957. godine poveo dvadesetak tadašnjih studenata psihologije 2., 3. i 4. godine na studijsko putovanje u Italiju. Za mnoge koji se toga ne mogu sjećati, jer se još u to vrijeme nisu bili ni rodili, kao i za one koji su zaboravili ta vremena, tih se godina u inozemstvo smjelo nositi samo po 20 dolara. Ja sam tada, kao studentica 2. godine studija imala sreću upasti u grupu koja je putovala u

Italiju i tijekom 14 dana pobliže upoznati profesora Supeka. Do tada sam ga, kao i svi ostali studenti, poznavala samo s predavanja, koja su bila zanimljiva na sasvim poseban način. R. Supek predavao nam je tada Dječju i Socijalnu psihologiju, ali su njegova predavanja uvijek započinjala na neki nepredvidiv način, npr. monologom o meteorologiji ili utjecaju vremena na naša raspoloženja, da bi se nakon nekog vremena usredotočio na predmet koji je tog časa predavao. Ali već nakon nekoliko rečenica, nešto bi ga podsjetilo na njegova iskustva iz Francuske ili iz logora, na ratno doba ili djetinjstvo, pa je tada bilo uputno prestati bilježiti njegove riječi i pričekati da se opet vrati na „glavnu cestu“. Ta su predavanja bila puna zanimljivosti iz života, iz različitih znanosti, iz osobnih iskustava R. Supeka, ali su, dakako od nas tražila ne samo veliku koncentraciju, već i sposobnost bilježenja informacija vezanih uz predmet kojeg smo slušali, a koje su uvijek bile uronjene u neke dodatne sadržaje.

Naše putovanje u Italiju još uvijek, nakon više od 55 godina, spada u meni najdraže uspomene iz mladosti. Svi smo bili siromašni, svi smo na put nosili trokute „Zdenka sira“ i srijemske kobasice, kako bismo ono malo deviza mogli potrošiti na neki odjevni predmet poput kakve košulje ili cipela. Profesor Supek, koji nas je osim na fakultete u Rimu i Firenci vodio na razgledavanja znamenitosti gradova, sjeo bi za ručak, zajedno sa svima nama, na stepenice neke galerije ili muzeja, gdje bismo svi izvadili svoje Zdenka

sireve i uz nešto kupljenog kruha „obilato“ ručali i družili se.

Profesor Supek svojih je 20 dolara potrošio na ribice i crno vino koje bi svaku večer u hostelu podijelio sa svima nama. Tom smo se prilikom mogli šaliti, nadvikivati, prekidati ga dok bi nam nešto tumačio, kao da je i on jedan od nas, mlad i bezbrižan čovjek s grupom svojih vršnjaka. Bio je drag, topao čovjek, pun neke posebne strpljivosti i razumijevanja za nas mlade, koji ga često dok bi nam govorio o graditelju neke crkve, nismo ni slušali. A ipak, od cijelog se studija najradije sjećam njegovih „razbarušenih“ predavanja i šetnji Firencem dok nam on čita iz nekog vodiča tko je i kada nešto izgradio, a tko razorio.

Završne napomene. Podatke navedene u ovom tekstu pronašao sam u knjizi Bosnar, M. (2010). Osobni arhivski fond Rudi Supek. Analitički inventar. Zagreb: Hrvatski državni inventar, te u članku Zvonarević, M. (1952-1953). Osnivačka skupština Udruženja psihologa FNRJ i I. stručni sastanak jugoslavenskih psihologa. Pogledi, 52-53, 422-429. Kopije zapisnika pronašao sam u ostavštini R. Supeka koja je pohranjena u Hrvatskom državnom arhivu s naslovom „Osobni fond Rudi Supek“, signatura HR HDA 1780. Do tih materijala došao sam zahvaljujući kolegici mr.sc. Jasni Gardun kojoj se najsrdačnije zahvaljujem na pomoći.

U Zagrebu, 9. listopada 2012.

Vladimir Kolesarić

2013.

**60 godina
od osnivanja Hrvatskog psihološkog društva**

**10 godina
od osnivanja Hrvatske psihološke komore**

**10 godina
od donošenja Zakona o psihološkoj djelatnosti**

**100 godina
od rođenja prof dr Rudija Supeka**